

АНОТАЦІЯ

Горват Т. Ю. Фінансове регулювання діяльності релігійних організацій. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок. – Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, 2024.

В дисертаційній роботі зроблено акцент на тому, що фінансове регулювання діяльності релігійних організацій є складним і багатограним процесом, який включає управління доходами та витратами, забезпечення фінансової прозорості та відповідності законодавчим вимогам. Ефективне фінансове регулювання дозволяє релігійним організаціям стабільно функціонувати, реалізовувати свої місії та проекти, а також забезпечувати довіру з боку членів та донорів.

Фінансове регулювання діяльності релігійних організацій є важливим елементом їхньої стабільності та ефективності. Впровадження системи прозорого бюджетування, регулярної звітності, управління ризиками та використання сучасних технологій сприяє підвищенню фінансової стійкості релігійних організацій. Це, в свою чергу, дозволяє їм більш ефективно виконувати свою місію, реалізовувати соціальні проекти та забезпечувати довіру з боку своїх членів та донорів.

Сформовано категоріальний базис дослідження на основі уточнення таких понять, як «регулювання» та «економічне регулювання». Регулювання є системою державних або недержавних заходів, спрямованих на керування і вплив на певні процеси, явища або ситуації з метою досягнення певних соціальних, економічних або політичних цілей. Економічне регулювання є підсистемою загального регулювання, спрямованою на управління економічними процесами з метою забезпечення стабільності та розвитку економіки. Уточнення цих понять дозволяє збільшити чіткість і однозначність в

їхнього використанні в контексті досліджень, а також розуміння впливу на соціально-економічний розвиток та функціонування різних секторів економіки.

У процесі дослідження було визначено поняття «фінансове регулювання діяльності релігійних організацій», що є сукупністю особливостей діяльності неприбуткових релігійних організацій та комплексом заходів, методів і інструментів, спрямованих на ефективне управління фінансовими ресурсами цих організацій для досягнення їхніх статутних цілей та забезпечення стабільного розвитку.

Розкрито та обґрунтовано методичний контент щодо фінансового регулювання діяльності релігійних організацій, який містить основні принципи, етапи та інструменти фінансового регулювання, які можуть бути застосовані в діяльності релігійних організацій. Врахування методичного контенту сприяє стабільному фінансовому стану релігійної організації, підвищенню довіри з боку членів громади та донорів, а також забезпеченню відповідності вимогам законодавства.

Оцінювання дієвості фінансового інструментарію регулювання діяльності релігійних організацій є важливим елементом для забезпечення їхньої стабільності та прозорості. Методичний підхід до такого оцінювання включає аналіз фінансових показників, перевірку відповідності законодавчим вимогам та оцінку ефективності використання фінансових ресурсів. Це допомагає виявити сильні та слабкі сторони фінансового управління, а також розробити рекомендації для його вдосконалення.

Представлений методичний підхід дає змогу систематизувати процес управління фінансами, підвищити прозорість і підзвітність, а також забезпечити ефективне використання ресурсів. Такий підхід сприяє стабільному розвитку релігійних організацій і зміцненню їхньої фінансової стійкості в умовах сучасних викликів.

Запропоновано послідовність проведення аналізу джерел формування та використання фінансових ресурсів релігійних організацій, яка складається із 6 етапів та дозволяє визначити особливості діяльності релігійних організацій, а

також виявити основні джерела доходів, оцінити структуру витрат та розробити стратегії для оптимізації використання ресурсів. Аналіз допомагає виявити фінансові, правові та репутаційні ризики, що можуть впливати на діяльність організації, та розробити стратегії їхнього управління.

Представлено обґрунтування моделі планування фінансового регулювання діяльності релігійної організації, що охоплює всі ключові аспекти фінансового управління: від визначення цілей і формування бюджету до аналізу, прогнозування, контролю і управління ризиками. Використання математичних методів і фінансових інструментів дозволяє підвищити ефективність управління фінансами, забезпечити прозорість і підзвітність, що, зі свого боку, сприяє стабільності та розвитку релігійної організації.

Розроблено науково-теоретичний підхід щодо альтернативних каналів залучення фінансових ресурсів, що на відміну від існуючих, базується на визначенні характерних особливостей релігійних організацій та враховує сучасні моделі фінансування такі, як краудфандинг, грантрайтинг, фандрайзинг та ендавмент.

Краудфандинг – це процес залучення фінансування від великої кількості людей через спеціалізовані онлайн платформи. Переваги: широке охоплення потенційних донорів, можливість залучення невеликих пожертв від великої кількості людей, підвищення прозорості та довіри через публічне обговорення проєктів. Недоліки: необхідність активного маркетингу та просування, витрати на комісії платформ та рекламні кампанії.

Гранти – це безповоротна фінансова допомога, надана для реалізації певних проєктів або програм. Переваги: можливість отримання значних сум фінансування, підтримка соціально важливих проєктів, підвищення професійного рівня через участь у грантових конкурсах. Недоліки: високий рівень конкуренції, складність у підготовці грантових заявок, необхідність дотримання жорстких умов та звітності.

Фандрайзинг представляє собою процес залучення фінансових ресурсів через організовану збір коштів, зазвичай від приватних осіб, підприємств або

інших організацій. Включає в себе організацію благодійних заходів, збору пожертв, продажу продукції та послуг, а також використання онлайн-платформ для залучення грошей.

Ендавмент є формою довгострокового інвестиційного фонду, створеного з метою генерації доходів для підтримки конкретних програм або діяльності організації. Основна ідея ендавменту полягає в тому, щоб залишити основний капітал недоторканим, використовуючи лише дохід, що він генерує, для фінансування потреб.

Обидва підходи відіграють важливу роль у фінансуванні релігійних організацій, забезпечуючи їм фінансову стабільність та можливість здійснювати соціальні та благодійні ініціативи на довгостроковій основі. Фандрайзинг зазвичай є більш доступним для широкої громадськості і забезпечує негайний доступ до коштів, тоді як ендавмент може забезпечити стабільне довгострокове фінансування за рахунок доходу від інвестицій.

Результати представлено дисертаційного дослідження знайшли своє застосування у діяльності Закарпатської обласної військової адміністрації Департаменту стратегічних комунікацій, національностей та релігій (довідка №01-07/150 від 15.03.2024 року); Ужгородської української богословської академії (довідка №21-3/03-24 від 21.03.2024 року); Парафії на честь Святого апостола українського Андрія Первозваного Мукачівсько-карпатської єпархії Православної церкви України (довідка №22-2/04-24 від 22.04.2024 року); Православна церква України Мукачівсько-карпатська єпархія (довідка №17-2/04-24 від 17.04.2024 року).

Ключові слова: фінансовий менеджмент, ділова активність, фінансове забезпечення, фінансові ресурси, ефективність використання фінансових ресурсів, джерела фінансування, фінансова інформація, фінансування, суб'єкти господарювання, технічна інфраструктура фінансування, управління публічними фінансами, фінансова система, державні фінансові ресурси, управління публічними фінансами, бюджетні ресурси.

ABSTRACT

Horvat T. Financial regulation of religious organizations. – Qualification scientific work on the rights of manuscript. Thesis for obtaining a scientific degree of Doctor of Philosophy in specialty 072 Finance, banking, insurance and the stock market. – West Ukrainian National University, Ternopil, 2024.

The thesis focuses on the fact that the financial regulation of the activities of religious organizations is a complex and multifaceted process, which includes the management of income and expenses, ensuring financial transparency and compliance with legal requirements. Effective financial regulation allows religious organizations to function stably, implement their missions and projects, and ensure the trust of members and donors.

Financial regulation of the activity of religious organizations is an important element of their stability and efficiency. The implementation of a system of transparent budgeting, regular reporting, risk management and the use of modern technologies contributes to increasing the financial stability of religious organizations. This, in turn, allows them to more effectively fulfill their mission, implement social projects and ensure the trust of their members and donors.

A categorical research basis was formed based on the clarification of such concepts as "regulation" and "economic regulation". Regulation is a system of state or non-state measures aimed at managing and influencing certain processes, phenomena or situations in order to achieve certain social, economic or political goals. Economic regulation is a subsystem of general regulation aimed at managing economic processes in order to ensure the stability and development of the economy. Clarification of these concepts allows to increase clarity and unambiguity in their use in the context of research, as well as understanding their impact on socio-economic development and functioning of various sectors of the economy.

In the process of research, the concept of "financial regulation of the activities of religious organizations" was defined, which represents a set of features of the

activities of non-profit religious organizations and is a complex of measures, methods and tools aimed at effective management of the financial resources of these organizations in order to achieve their statutory goals and ensure stable development.

The methodical content on the financial regulation of the activities of religious organizations, which contains the main principles, stages and tools of financial regulation that can be applied in the activities of religious organizations, has been disclosed and substantiated. Taking into account methodological content contributes to the stable financial condition of a religious organization, increasing trust on the part of community members and donors, as well as ensuring compliance with legal requirements.

Evaluating the effectiveness of financial instruments for regulating the activities of religious organizations is an important element for ensuring their stability and transparency. The methodical approach to such an assessment includes the analysis of financial indicators, verification of compliance with legal requirements, and assessment of the effectiveness of the use of financial resources. It helps to identify the strengths and weaknesses of financial management, as well as to develop recommendations for its improvement.

The methodical approach presented makes it possible to systematize the financial management process, increase transparency and accountability, and ensure efficient use of resources. This approach contributes to the stable development of religious organizations and strengthening their financial stability in the face of modern challenges.

The sequence of analysis of the sources of formation and use of financial resources of religious organizations is proposed, which consists of 6 stages and allows to determine the peculiarities of the activities of religious organizations, as well as identify the main sources of income, evaluate the structure of costs and develop strategies for optimizing the use of resources. The analysis helps to identify financial, legal and reputational risks that may affect the organization's activities, and to develop strategies for their management.

The justification of the planning model of financial regulation of the activity of

a religious organization is presented, which covers all key aspects of financial management: from defining goals and forming a budget to analysis, forecasting, control and risk management. The use of mathematical methods and financial tools makes it possible to increase the efficiency of financial management, to ensure transparency and accountability, which in turn contributes to the stability and development of a religious organization;

A scientific-theoretical approach to alternative channels of attracting financial resources has been developed, which, unlike the existing ones, is based on defining the characteristic features of religious organizations and takes into account modern financing models such as crowdfunding, grantwriting, fundraising and endowment.

Crowdfunding is the process of attracting funding from a large number of people through specialized online platforms. Advantages: wide reach of potential donors, ability to attract small donations from a large number of people, increased transparency and trust through public discussion of projects. Disadvantages: the need for active marketing and promotion, costs for platform commissions and advertising campaigns.

Grants are non-refundable financial assistance provided for the implementation of certain projects or programs. Advantages: possibility of receiving significant amounts of funding, support of socially important projects, improvement of professional level through participation in grant competitions. Disadvantages: high level of competition, difficulty in preparing grant applications, the need to comply with strict conditions and reporting.

Fundraising is the process of attracting financial resources through an organized collection of funds, usually from private individuals, businesses or other organizations. Includes organizing charity events, collecting donations, selling products and services, and using online platforms to raise money.

An endowment is a form of long-term investment fund established to generate income to support specific programs or activities of an organization. The basic idea of an endowment is to leave the fixed capital intact, using only the income it generates to finance needs.

Both approaches play an important role in financing religious organizations, providing them with financial stability and the ability to carry out social and charitable initiatives on a long-term basis. Fundraising is usually more accessible to the general public and provides immediate access to funds, while an endowment can provide stable long-term funding through investment income.

The results of the presented dissertation research were applied in the activities of the Transcarpathian Regional Military Administration of the Department of Strategic Communications, Nationalities and Religions (certificate No. 01-07/150 dated March 15, 2024); Uzhhorod Ukrainian Theological Academy (certificate 21-3/03-24 dated March 21); Parishes in honor of the Holy Apostle of Ukraine Andriy Pervozvaniy of the Mukachevo-Carpathian Eparchy of the Orthodox Church of Ukraine (certificate No. 22-2/04-24 dated April 22, 2024); Orthodox Church of Ukraine Mukachevo-Carpathian Eparchy (certificate No. 17-2/04-24 dated April 17, 2024).

Key words: financial management, business activity, financial support, financial resources, efficiency of use of financial resources, sources of financing, financial information, financing, economic entities, technical infrastructure of financing, management of public finances, financial system, state financial resources, management of public finances, budgetary resources.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у вітчизняних фахових виданнях, зарубіжних періодичних наукових виданнях, а також виданнях, що індексуються у міжнародних наукометричних базах даних

1. Горват Т. Ю. Ендавмент як джерело фінансування релігійних організацій (зарубіжний досвід). *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1666> DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-67>
2. Горват Т. Ю. Механізм державного регулювання економіки у сучасних умовах. *Інфраструктура ринку*. 2022. №68. С.212-217. URL: http://market-infr.od.ua/journals/2022/68_2022/39.pdf DOI: [10.32782/infrastructure68-37](https://doi.org/10.32782/infrastructure68-37)
3. Горват Т. Ю. Церква у структурі суб'єктів господарювання -юридичних осіб. *Підприємництво та інновації*. 2022. №25. С. 119-122. URL: <http://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/554/539> DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/25.20>
4. Горват Т. Ю. Основи ведення господарської діяльності релігійних організацій в Україні. *Держава та регіони. Серія: економіка та підприємництво*. 2022. №3 (126). С. 62-66. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2022/3_2022/11.pdf DOI: <https://doi.org/10.32782/1814-1161/2022-3-9>
5. Горват Т. Ю. Установчі документи як орієнтир фінансово-господарської діяльності релігійних організацій *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. №1 (81). С. 172-176. URL: http://scientificview.umsf.in.ua/archive/2023/1_81_2023/27.pdf DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666x/2023-81-25>
6. Горват Т. Ю. Фандрайзинг як інструмент залучення ресурсів на користь релігійних організацій. *Modern Economics*. 2023. №38. С.41-45. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/38-2023/horvat.pdf> DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.v38\(2023\)-06](https://doi.org/10.31521/modecon.v38(2023)-06)

7. Горват Т. Ю. Фінансове планування у неприбуткових релігійних організаціях. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2023. №91. С. 119-123. URL: http://www.psae-jrnl.nau.in.ua/journal/2_91_2023_ukr/17.pdf DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2023-2-15>

8. Десятнюк О. М., Горват Т. Ю. Регулювання фінансової діяльності підприємств в умовах воєнної економіки, поточний стан та прогнози. *Світ фінансів*. 2023 №2 (75). С. 45-55. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/search/article?articleId=3918009> DOI: 10.35774/sf2023.02.045

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

9. Горват Т. Ю. Регулювання фінансовою стійкістю підприємств в умовах пандемії Covid-19. Збірник тез доповідей XIV Міжнародної науково-практичної конференції «Український цивілізаційний простір: витoki, розвиток, проблеми» (12-13 листопада 2020 р.) - Ужгород, Україна, 2020. С. 169-174.

10. Горват Т. Ю. Фінансова діяльність підприємства як об'єкт регулювання. Збірник тез доповідей V Міжнародної наукової конференції «Економіка та людиноцентризм: сучасний фундамент розвитку людства» (23-24 квітня 2021 р.) - Лейпциг, Німеччина, 2021. С. 121-125.

11. Горват Т. Ю. Місце релігійної організації у класифікації суб'єктів господарювання. Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми економіки, обліку, фінансів та права» (28 квітня 2021 р.) Полтава, 2021. С. 47-49.

12. Горват Т. Ю. Регулюючий вплив держави на фінансово-господарську діяльність релігійних організацій. Збірник тез доповідей XVIII Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації» (6 травня 2021 р.) Тернопіль, 2021. С. 75-77.

13. Горват Т. Ю. Підходи до класифікації форм державного регулювання економіки. Збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції «Сучасні

тенденції формування соціальної відповідальності бізнесу» (25-26 червня 2021 р.) Лісабон, Португалія. 2021. С. 84-88.

14. Горват Т. Ю. Підходи до класифікації методів державного регулювання економіки. Збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції «Цифровізація економіки як фактор стійкого розвитку держави» (23-24 вересня 2022 р.) Кельце, Польща. 2022. С. 191-194.

15. Горват Т. Ю. Інструментарій державного регулювання економіки. Збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції «Механізми забезпечення розвитку економіки в умовах глобальних змін: міжнародний досвід» (21-22 жовтня 2022 р.) Рига, Латвія. 2022. С. 86-89.

16. Горват Т. Ю. Характер діяльності релігійних організацій в умовах воєнного стану. Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні виклики та актуальні проблеми економіки, фінансів, обліку та права» (29 жовтня 2022 р.) Кропивницький, 2022. С. 48-49.

17. Горват Т. Ю. Нормативне регулювання неприбуткових організацій. Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Трансформаційні процеси національної економіки в умовах сьогодення» (8 квітня 2023 р.) Київ. С. 118-121.

18. Горват Т. Ю. Ключові джерела формування фінансових ресурсів у релігійних організаціях. Збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції «Соціальні, економіко-правові та фінансові виклики в умовах глобальних трансформацій» (19-20 травня 2023 року) Свалява. 2023. С. 212-214.